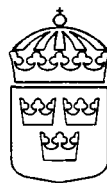

Socialförsäkringsutskottets yttrande 1989/90:SfU3y

FN-konventionen om barnets rättigheter

1989/90
SfU3y

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 3 april 1990 berett socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över de delar av proposition 1989/90:107 om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter jämte motioner som har samband med utskottets ämnesområde.

Socialförsäkringsutskottet begränsar sitt yttrande till motion 1989/90:So52 av Maria Leissner och yrkande 1 i motion 1989/90:So50 av Lars Werner m.fl.

Båda motionerna tar upp vissa rättigheter för asylsökande barn. De övergripande rättigheterna för dessa barn regleras i konventionens artikel 22. I denna stadgas att konventionsstaterna bl.a. skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att ett barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting enligt tillämplig internationell eller nationell rätt och tillämpliga förfaranden, och oberoende av om det kommer ensamt eller är åtföljt av sina föräldrar, erhåller lämpligt skydd och humanitärt bistånd vid åtnjutande av de tillämpliga rättigheter som anges i konventionen och i andra internationella instrument rörande mänskliga rättigheter eller humanitär rätt, som nämnda stater tillträtt.

Motion So52 anknyter till några frågor, som väckts under den remissbehandling som föregått propositionen, och som enligt motionären kräver åtgärder för att konventionens krav skall kunna uppfyllas.

I konventionens artikel 1 anges att med barn avses varje människa som är under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. Motionären begär ett tillkännagivande om att den svenska utlänningslagen, som bygger på ett familjebegrepp innefattande man, hustru och ogifta barn under 16 år, skall anpassas till konventionens definition.

Föredragande statsrådet har i denna fråga anfört i propositionen att artikeln inte innebär att man i all nationell lagstiftning rörande barn och ungdom måste ha en åldersgräns av 18 år. Det är endast beträffande de rättigheter som behandlas i konventionen som man har att utgå från att dessa rättigheter avser alla personer under 18 år. Motionen i denna del får anses besvarad med vad som sålunda anförts.

I motionen tas därefter närmare upp olika situationer där ett asylsökande barns rätt enligt motionären kränks. Motionären hänvisar här till artiklarna 9, 12, 24 och 37 b.

I artikel 9 punkt 1 anges bl.a. att konventionsstaterna skall säkerställa att ett barn inte skiljs från sina föräldrar utom i de fall då behöriga myndigheter, som är underställda rättslig överprövning, i enlighet med tillämplig lag och tillämpliga förfaranden, finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Situationen exemplifieras med att ett sådant beslut kan vara nödvändigt i ett särskilt fall, t.ex. vid övergrepp mot eller vanvård av barnet från föräldrarnas sida eller då föräldrarna lever åtskilda och ett beslut måste fattas om barnets vistelseort. I punkt 4 anges att då ett sådant åtskiljande är följden av åtgärder som en konventionsstat tagit initiativ till, t.ex. utvisning gentemot den ena av eller båda föräldrarna eller barnet, är staten skyldig att ge de väsentliga upplysningarna om den/de frånvarande familjemedlemmarnas vistelseort, såvida inte lämnandet av upplysningarna skulle vara till skada för barnet.

Motionären anför i denna del att det i asylsituationer strider mot barnets bästa att separera barnet från sin familj och att detta inte får förekomma. Polisen kan i dag, framhåller motionären, verkställa av- eller utvisningar, även om det innebär att familjen splittras, t.ex. när en asylsökande har gömt sig. För att man skall klara konventionens krav i artikel 9 begär motionären ett uttalande från riksdagen om att av- eller utvisningar inte får förekomma som innebär att barnet skiljs från sina föräldrar.

Utskottet kan för sin del inte finna att konventionen innebär ett förbud mot att skilja barn och föräldrar i utvisningssituationer när någon eller några av familjemedlemmarna gömmer sig eller hålls gömd och inte heller i andra fall. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen i denna del.

Enligt artikel 12 skall konventionsstaterna tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Motionären anför att alla asylsökande barn på grund av denna artikel måste ges en generell rätt att föra fram sina skäl inför bedömningen om de är berättigade till uppehållstillstånd i Sverige. För närvarande är det enligt motionären bara i undantagsfall som barnen ges möjlighet att föra fram sina skäl för att få en fristad i Sverige.

Föredragande statsrådet anser i propositionen att Sveriges praxis i asylärenden är förenlig med kraven i denna artikel. Han hänvisar till förarbetena till utlänningslagen (prop. 1988/89:86), i vilka det framhålls att myndigheterna skall ta särskild hänsyn till barnens situation i asylärenden och att barnen skall uppmärksammas som egna individer som kan ha egna skäl för uppehållstillstånd. Han hänvisar också till att

vårdnadshavaren redan i samband med polisens grundutredning i ett asylärende utfrågar vårdnadshavaren om de medföljande barnens förhållanden. Frågorna gäller barnens fysiska och psykiska tillstånd samt eventuella egna asylskäl. Med utgångspunkt i den information som lämnas avgör polisen om barnet skall höras.

Utskottet kan för sin del inte ställa sig bakom motionärens krav på att alla barn, oavsett ålder och mognad, skall ges en generell rätt att bli hörda. Något sådant villkor ställs inte heller upp i konventionen. Med hänsyn till vad ovan anförts om praxis i asylärenden beträffande barn under 16 år och till att äldre barn förhöras som vuxna delar utskottet statsrådets uppfattning att gällande praxis är förenlig med kraven i artikeln.

Konventionens artikel 24 behandlar barns rätt till hälso- och sjukvård. Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering. De skall sträva efter att säkerställa att inget barn är berövat sin rätt att ha tillgång till sådan hälso- och sjukvård och att denna rätt till fullo förverkligas. De skall också sträva efter och skall särskilt vidta lämpliga åtgärder bl.a. för att säkerställa att alla barn erhåller nödvändig hälso- och sjukvård med tonvikt på utvecklingen av primärvården och att alla grupper i samhället, särskilt föräldrar och barn, får information om och har tillgång till bl.a. undervisning om barnhälsovård.

Motionären anför med hänvisning till konventionens krav att även asylsökande barn i Sverige måste ges tillgång till ordinär barnhälsovård, då de för närvarande endast har rätt till akut sjukvård.

Landstingen skall enligt hälso- och sjukvårdslagen erbjuda dem som är bosatta i landstingskommunen hälso- och sjukvård. I övrigt omfattar landstingens vårdskyldighet endast omedelbar hälso- och sjukvård. I propositionen anför statsrådet att artikel 24:s bestämmelser om rätt till hälso- och sjukvård i detta sammanhang skall jämföras med artikel 22:s bestämmelser om flyktingbarnens rättigheter. En sådan jämförelse ger enligt hans mening inte vid handen att den svenska regleringen skulle stå i strid med konventionens bestämmelser. Statsrådet förutsätter att man — när det gäller att erbjuda flyktingbarn hälso- och sjukvård — i så stor utsträckning som möjligt utgår från barnens behov, och han hänvisar därvid till socialstyrelsens allmänna råd (1988:8) Hälsovård för flyktingar och asylsökande. Statsrådet förutsätter också att frågan uppmärksammas vid socialstyrelsens översyn av det fysiska och psykiska hälsoläget hos landets flyktingbarn och flyktingungdomar.

Utskottet vill erinra om att socialstyrelsen i sina förenämnda allmänna råd ansett att den asylsökandes behov av vård måste bedömas i perspektivet av att det kan dröja flera månader innan han har möjlighet att få annan vård än akutvård och att detta har särskilt stor betydelse när det gäller barn. Med de långa handläggningstider som för närvarande finns utgår utskottet från att barnens behov av annan vård än akutsjukvård särskilt blir uppmärksammat. Den hälsoundersökning som regelmässigt görs så snart som möjligt efter ankomsten till Sverige bör enligt de allmänna råden när det gäller barn i allmänhet även

innefatta läkarundersökning. Hälsoundersökningen bör ses som en familjeutredning där undersökning av barn och föräldrar så långt möjligt samordnas. Socialstyrelsen anser dessutom att barn under sju år snarast, helst redan under tiden på förläggning, bör få kontakt med barnhälsovården så att en barnhälsovårdsjournal kan upprättas. Utskottet avstyrker mot denna bakgrund bifall till motionen i denna del.

Enligt artikel 37 b skall konventionsstaterna säkerställa att inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av barn skall ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.

I motionen framhålls att enligt den svenska utlänningslagen finns det möjligheter att beröva asylsökande barn friheten. Detta strider enligt motionären mot konventionens krav och möjligheten måste därför tas bort ur svensk lagstiftning.

I de vilande delarna av 1989 års utlänningslag, som inom kort kommer att behandlas av riksdagen med anledning av utskottets betänkande 1989/90, har föreslagits att möjligheterna att ta barn i förvar ytterligare begränsas. I lagförslaget finns en uttrycklig regel om att barn under 16 år inte får tas i förvar om det är tillräckligt att de ställs under uppsikt. Barnens rätt att vistas tillsammans med sina föräldrar stärks enligt förslaget genom att barnet får skiljas från sin vårdnadshavare eller, om det är flera, en av dem endast om det finns synnerliga skäl. I förarbetena till lagen betonas angelägenheten av att barnen vid förvar får vistas under så normala förhållanden som möjligt.

Som framhålls i den förevarande propositionen finns inte något förbud i konventionen mot att ta barn i förvar, och utskottet delar statsrådets uppfattning att de ändamålssynpunkter som tidigare framförts till stöd för en förvarsbestämmelse med ett begränsat tillämpningsområde alltjämt gör sig gällande. Utskottet avstyrker med det anförda bifall till motionen även i denna del.

Enligt artikel 7 i konventionen skall barnet registreras omedelbart efter födelsen och skall ha rätt från födelsen till ett namn, rätt att förvärva ett medborgarskap och, så långt det är möjligt, rätt att få veta om sina föräldrar och bli omvårdad av dem. Konventionsstaterna skall säkerställa genomförandet av dessa rättigheter i enlighet med sin nationella lagstiftning och sina åtaganden enligt tillämpliga internationella instrument på detta område, särskilt i de fall då barnet annars skulle vara statslös.

Motionären anför att barnet enligt konventionen har rätt till medborgarskap från födseln och erinrar om att för såväl barn som föds av statslösa föräldrar eller av föräldrar, vars hemlands lagstiftning inte automatiskt ger barnet medborgarskap så länge barnet är utanför landets gränser, som för statslösa barn som invandrar finns det i svensk lagstiftning tidsgränser som skall uppfyllas innan det blir möjligt att söka svenskt medborgarskap. Artikel 7 i konventionen bör därför föranleda en översyn av lagen om svenskt medborgarskap för att konventionens krav skall uppfyllas.

Motionären tolkar konventionstexten så att den ger barnet en ovillkorlig rätt till medborgarskap redan från födseln. Utskottet kan inte finna att så är fallet. I propositionen har framhållits att rätten att förvärva ett medborgarskap enligt den aktuella punkten i konventionen motsvarar vad som redan gäller för Sveriges del enligt artikel 24 punkt 3 konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Innebörden av denna konvention och 1961 års konvention om begränsning av statslöshet liksom den nu aktuella konventionens bestämmelser är inte att ge ett statslöst barn en ovillkorlig rätt från födseln till medborgarskap i det land barnet föds i, utan rätten får villkoras genom nationell lag och i enlighet med landets internationella åtaganden. Utskottet avstyrker på grund av det anförda bifall till motionen även i denna del.

I motion So52 av Lars Werner m.fl. framhålls att artikel 37 har försvagats i den svenska översättningen. Motionärerna vänder sig mot att det engelska ordet "prompt" i den svenska versionen översatts med ordet "snabbt". Motionärerna föreslår i stället ordet "ofördröjligen" eftersom polisen och invandrarverket inte anser det nödvändigt med en biträdesjour.

Utskottet, som erinrar om att det är konventionens engelska text som skall godkännas, finner inte att någon åtgärd med anledning av motion So50 yrkande 1 är påkallad.

Stockholm den 2 maj 1990

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Doris Håvik

Närvarande: Doris Håvik (s), Gullan Lindblad (m), Börje Nilsson (s), Ulla Johansson (s), Sigge Godin (fp), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Margit Gennser (m), Nils-Olof Gustafsson (s), Ingegerd Elm (s), Maud Björnemalm (s), Barbro Sandberg (fp), Margó Ingvardsson (vpk), Ragnhild Pohanka (mp), Christina Pettersson (s) och Bertil Persson (m).

Avvikande meningar

1. Sigge Godin och Barbro Sandberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 1 som börjar med "Föredragande statsrådet" och slutar med "sålunda anförts." bort ha följande lydelse:

Utskottet biträder motionärens förslag att utlänningslagen skall anpassas till konventionens definition av barn, vilken för svenska förhållanden innebär att med barn avses varje människa under 18 år. Utskottet föreslår därför att socialutskottet tillstyrker bifall till motion So52 i denna del.

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 3 med "Lands-tingen skall" och slutar på s. 4 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. För att säkerställa den rätt till hälso- och sjukvård som stadgas i konventionens artikel 24 måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Utskottet föreslår sålunda att socialutskottet tillstyrker motion So52 även i denna del.

2. Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 3 med "Lands-tingen skall" och slutar på s. 4 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. För att säkerställa den rätt till hälso- och sjukvård som stadgas i konventionens artikel 24 måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Utskottet föreslår sålunda att socialutskottet tillstyrker motion So52 i denna del.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskot-tet, som" och slutar med "är påkallad." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning bör den svenska översättningen av det engelska ordet "prompt" i artikel 37 vara "ofördröjligen" i stället för "snabbt". Därmed ges en tydligare signal för dem som skall tillämpa konventionen att det är nödvändigt med en biträdesjour för asylökan-de barn. Socialutskottet bör därför tillstyrka bifall till motion So50 yrkande 1.

3. Ragnhild Pohanka (mp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Landstingen skall" och slutar på s. 4 med "denna del." bort ha följande lydelse:

Asylsökande barn i Sverige har för närvarande endast rätt till akut sjukvård. För att säkerställa den rätt till hälso- och sjukvård som stadgas i konventionens artikel 24 måste asylsökande barn också ges rätt till ordinär barnhälsovård. Utskottet föreslår sålunda att socialutskottet tillstyrker motion So52 i denna del.